

İşıqlı sabahlar üçün, parlaq bir gələcək üçün,
çiçəklənən millət üçün, səsi dünyaya yayılacaq bir
gənclik üçün, **düşünərək yaşayanlar üçün**, xoşbəxt bir
ailə üçün, sevincli qəlblər üçün, gülən üzlər üçün,
həyat səhifələrimizi parlaq imza sahiblərinin
qələmi ilə yazmaq üçün

parlaq imzalar

Kitabın sahibi: _____

Oxu tarixi: _____

GECƏ VAXTI İTİN MÜƏMMALI ÖLÜMÜ

MARK HEDN

İngilis dilindən tərcümə edən:

Svetlana Turan

Buraxılışa məsul:	Nurman TARİQ
Tərcümə edən:	Svetlana TURAN
Redaktorlar:	Toğrul MUSAYEV Amin SÜKUT
Korrektor:	Cəriyyə MUSAYEVA
Yekun oxunuş:	Zülfı XƏLİLÖV
Bədii və texniki tərtibat:	İsmayıl SÜLEYMANLI
Üz qabığının dizaynı:	Azər ƏSGƏRZADƏ

Mark Haddon

THE CURIOUS INCIDENT OF THE DOG IN THE NIGHT-TIME

Mark Hedn

GECƏ VAXTI İTİN MÜƏMMALİ ÖLÜMÜ

Bakı, "Parlaq İmzalar" Nəşriyyatı – 2018, 376 səh.

© **Mark Haddon / 2003**

© **Parlaq İmzalar / 2018**

Kitab "Aitken Alexander Associates Limited" ilə bağlanmış müqavilə əsasında nəşr olunur. Kitabın Azərbaycan dilində nəşr hüququ "Parlaq İmzalar" Nəşriyyatına məxsusdur. Bütün hüquqları qorunur. İcazəsiz olaraq hər hansı vasitə ilə nəşri qadağandır.

Parlaq İmzalar Nəşriyyatı | 56
Müasir Dünya Ədəbiyyatı | 1

www.parlaqimzalar.az
info@parlaqimzalar.az
fb.com/parlaqimzalar
0552597259 / 0559697259

Bu kitab Sosa həsr olunmuşdur.

*Ketrin Heyman, Kler Aleksandr,
Keyt Şou və Deyv Koenə
minnətdarlıqla*

2

Gecəyarından yeddi dəqiqə keçirdi. İt missis Şirzin evinin qabağındakı çəmənliyin ortasında, otun üstündə uzanmışdı. Onun gözləri yumulu idi. Kənardan baxdıqda sanki o, böyrü üstə uzanıb qaçırdı, eynilə yuxuda pişik qovan itlər kimi. Ancaq it nə yatırdı, nə də qaçırdı. İt ölmüşdü. İtin bədəninə yaba sancılmışdı. Deyəsən, yabanın ucları itin bədənini deşib keçmiş və yerə batmışdı, çünki yaba dimdik dayanmışdı. Belə qərara gəldim ki, yəqin, it yaba ilə öldürülüb, çünki onun bədənində hər hansı başqa yara izi görmədim.

İnanmıram ki, it xərçəng xəstəliyindən və ya misal üçün, yol qəzasında öldükdən sonra kimsə onun bədəninə yaba sancsın. Ancaq bununla bağlı qəti qərara gələ bilmədim.

Mən missis Şirzin darvazasından içəri girib onu arxamca bağladım. Missis Şirzin çəmənliyinə tərəf gedib itin yanında dizi üstə çökdüm. Əlimi itin burnuna vurdum. O hələ isti idi.

İtin adı Vellington idi. Sahibi isə bizim ailəvi dostumuz missis Şirz idi. O, yolun o tərəfində, bizim evdən iki ev solda yaşayırdı.

Vellington pudel cinsindən idi. Amma xüsusi saç stilləri və incə-mincə olan balaca pudellərdən deyildi, böyük pudel idi. Vellingtonun qara, qıvrım tükləri vardı, lakin ona yaxın gəldikdə tüklərinin altındakı dərinin eynilə toyuq dərisi kimi açıq-sarı rəngdə olduğunu görmək olurdu.

Vellingtonun tüklərinə sığal çəkdim. Məni maraqlandırdı ki, görəsən, onu kim və hansı səbəbdən öldürüb.

3

Mənim adım Kristofer Con Frensis Bundur. Mən dünyanın bütün ölkələrinin və onların paytaxtlarının adlarını, üstəlik, düz 7057-yə qədər bütün sadə ədədləri əzbərdən bilirəm.

Səkkiz il əvvəl Şivonla ilk dəfə görüşdükdə o mənə bu şəkli göstərmişdi:

Bildim ki, onun mənası “Kədərli” deməkdir. Öldürülmüş iti gördükdə mən məhz bu hissi keçirdim.

Sonra Şivon mənə bu şəkli göstərmişdi:

Bildim ki, bu, “Xoşbəxt” mənasını verir. Mən bu hissi “Apollon” gəmisinin kosmosa uçuşu barədə oxuduqda, ya da gecə saat 3-də, yaxud da

4-də oyaq olduğum vaxt çölə çıxıb küçə boyunca o baş-bu başa gəzişdikdə və özümü dünyanın yeganə insanı kimi zənn etdikdə duyurdum.

Sonra Şivon başqa şəkillər də çəkdi:

Lakin mən onların nə mənaya gəldiyini başa düşə bilmədim.

Şivondan xahiş etdim ki, bu cür üzlərdən çoxlu çəksin və hər birinin mənasını yanına yazsın. Mən həmin kağızı cibimdə saxlayır və insanların nə dediyini başa düşmədikdə onu cibimdən çıxarıb baxırdım. Amma insanların üz cizgiləri çox tez-tez dəyişdiyindən onların kağızdakı hansı üzle üst-üstə düşdüyünü müəyyən etmək çox çətin idi.

Şivona belə bir şey etdiyimi dedikdə o, karan-daş və bir parça kağız çıxarıb insanların, yəqin ki, bunu hiss etdiyini deyərək yeni üz çəkdi:

Sonra da güldü. Ona görə də mən onun mənə əvvəlcədən verdiyi kağızı cırıq-cırıq edib çölə atdım. Şivon məndən üzr istədi. İndi mən insanların nə demək istədiyini başa düşmədikdə onlardan ya nəyi nəzərdə tutduqlarını soruşur, ya da üzümü çevirib gedirəm.

5

Mən itin bədəninə sancılmış yabanı dartıb çıxardım və iti götürüb qucaqladım. Onun bədəninədəki dörd dəlikdən qan axırdı.

Mən itləri çox sevirəm. İtin nə düşündüyünü bilmək həmişə asandır. Onun dörd əhvalı olur: xoşbəxt, kədərli, qəzəbli və diqqət kəsilmiş. Üstəlik, itlər sadıq olur və yalan danışmır, çünki onlar danışa bilmir.

İti qucaqlamağımın üstündən dörd dəqiqə keçmişdi ki, kiminsə çıxırtısını eşitdim. Başımı qaldırıb baxdıqda missis Şirzin verandadan¹ mənə tərəf qaçdığını gördüm. Onun əynində pijama və ev xalası vardı. Ayaq dırnaqlarına parlaq çəhrayı boya çəkilmişdi və ayaqyalın idi.

Missis Şirz üstümə çəmkirdi:

– Lənətə gələsən, mənim itimin başına nə oyun açmısan?

¹ Binaanın yanında qabaq tərəfi açıq və ya şüşələnmiş üstüörtülü balkon, artırma, eyvan – Red.

Kiminsə üstümə qışqırmağı xoşuma gəlmir. Belə olduqda onların məni ya vuracağından, ya da mənə toxunacağından ehtiyat edib qorxuya düşürəm və sonra nəyin baş verəcəyini bilmi-rəm.

– İti burax, – o qışqırdı. – Allah xatirinə, lənətə gəlmiş iti burax.

Mən iti çəmənliyin üstünə qoyub ondan iki metr aralandım.

Missis Şirz itə tərəf əyildi. Mən elə bildim ki, o, iti qucağına götürəcək, lakin missis Şirz belə etmədi. Bəlkə də, o orada çox qanın olduğunu görüb üst-başının çirklənməsini istəmədi. Bir də gördüm ki, missis Şirz yenidən çığırmağa baş-layır.

Qulaqlarımı əllərimlə qapadım, gözlərimi yum-dum və özümü yerə atıb ta alnım ota yapışana qədər diyirləndim. Ot nəm və soyuq idi. Bu mə-nə xoş təsir bağışladı.

Bu, sirli qətl barədə romandır.

Şivon dedi ki, mən özümün də oxumaq istəyəcəyim bir şey yazmalıyam. Mən, əsasən, elm və riyaziyyat barədə kitablar oxuyuram. “Qurama” romanları sevmirəm. “Qurama” romanlarda insanlar bunun kimi şeylər deyirlər: “Mənim bədənimdən dəmir, gümüş və adi pəlçıqdan ibarət damarlar keçir. Heç bir şeyin buna rəvac vermədiyi halda, əlimi sərt yumruq şəklində sıxa bilmirəm”¹. Bu nə deməkdir? Mən bilmirəm. Heç atam da bilmir. Heç Şivon ilə mister Cevons da bilmirlər. Mən onlardan da soruşmuşam.

Şivonun uzun sarı saçları var və o, gözünə yaşıl kauçukdan düzəldilmiş eynək taxır. Mister Cevonsdan sabun ətri gəlir və onun ayağına geydiyi qəhvəyi tuflilərin hər birində təxminən altmış dənə bambalaca dairəvi deşik var.

¹ Anam məni 1996-cı ildə qəsəbədəki kitabxanaya apardıqda bu hissəni bir kitabdan oxumuşdum.

Lakin mən detektiv romanları xoşlayıram. Ona görə də belə bir roman yazıram.

Detektiv romanda kimsə qatilin kimliyini müəyyən etməli, sonra onu tutmalıdır. Bu, tapmaca kimi bir şeydir. Əgər tapmaca yaxşıdırsa, onda bəzən cavabı kitabı bitirməmiş də tapmaq olur.

Şivon mənə dedi ki, kitabın başlanğıcı elə olmalıdır ki, insanların diqqətini cəlb edə bilsin. Elə bu səbəbdən mən kitaba itdən başladım. Kitaba it ilə başlamağımın digər səbəbi bu hadisənin başıma gəlməsidir, başıma gəlməyən əhvalatları təsəvvür etmək mənim üçün çətindir. Şivon birinci səhifəni oxudu və onun fərqli olduğunu dedi. Bu sözü tələffüz edərkən o, əllərini qaldırıb hər iki əlinin şəhadət və orta barmaqları ilə havada dırnaq işarəsi açaraq “fərqli” sözünü sanki dırnağa aldı. Sonra dedi ki, detektiv romanlarda adətən insanlar qətlə yetirilirlər. Ona cavab verdim ki, *“Baskervillərin iti”* romanında ov itinin özü və Ceyms Mortimerin spaniel cinsli iti olmaqla, iki it öldürülmüşdü. Ancaq Şivon dedi ki, orada qətlin qurbanı onlar deyil, ser Çarlz Baskervil idi. Şivon bunu belə izah etdi ki, oxucuları insanlar itlərdən daha çox maraqlandırır, ona görə də kitabda qətlə yetirilənin insan olduğunu gördükdə oxucular kitabın davamını oxumağa meyilli olurlar.

Şivona belə cavab verdim ki, mən gerçək bir hadisə haqqında yazmaq istəyirəm. Həyatdan

köçmüş bir neçə insanı tanısam da, məktəbdə mənimlə oxuyan Edvardın atası mister Polson istisna olmaqla, qətlə yetirilmiş heç bir kəsi tanımıram. Mister Polsonun ölümü də qətl deyil, planer qəzası nəticəsində baş vermişdi və mən onu yaxından tanımırdım. Şivona həmçinin onu da dedim ki, itlər məni daha çox maraqlandırır, çünki onlar sadıq və səmimidirlər, bəzi itlər isə bəzi insanlardan daha ağıllı və daha maraqlıdırlar. Məsələn, cümə axşamları məktəbə gələn Stiv yeməyini kömək olmadan yeyə bilmir və tulladığın çubuğu gətirib adama verə bilmir. Şivon məndən xahiş etdi ki, bunu Stivin anasına deməyim.

Sonra polis gəlib çıxdı. Mən polisi xoşlayıram. Polis zabitlərinin əynində uniforma və üstündə nömrələri olur. Adam onların hansı idarəyə aid olduğunu bilir. Polislərdən biri kişi, biri qadın idi. Qadın polisin kapron corabı sol ayağının topuğunda bir balaca deşilmişdi və dəliyin tən ortasında qırmızı cızıq vardı. Kişi polisin ayaqqabısının altına böyük narıncı yarpaq yapışmışdı və o, ayaqqabının bir tərəfindən görünürdü.

Qadın polis əlini missis Şirzin çiyinə qoyub onu evinə tərəf apardı.

Mən başımı otun üstündən qaldırdım. Kişi polis mənim yanımda çöməldi və soruşdu:

– Burada nələrin baş verdiyini mənə danışmaq istərdinmi, cavan oğlan?

Mən otun üstündə oturdum və cavab verdim:

– İt ölüb.

– Bunu mən də bilirəm, – o dedi.

– Məncə, iti kimsə öldürüb, – polisə dedim.

– Sənin neçə yaşın var? – o məndən soruşdu.

– 15 il, 3 ay, 2 gün, – ona cavab verdim.

– Bəs sən bu bağçada nə edirdin? – polis soruşdu.

– İti qucaqlamışdım, – ona cavab verdim.

– Bəs iti nəyə görə qucaqlamışdın? – o soruşdu.

Bu suala cavab vermək çətin idi. Mən iti qucaqlamaq istəmişdim. İtləri çox sevirəm. İtin ölü olduğunu gördükdə çox kədərlənmişdim.

Polislərdən də xoşum gəlir və istəyirdim ki, onun sualına dəqiqliklə cavab verim. Lakin polis mənə kifayət qədər vaxt vermədi ki, düzgün cavabı tapa bilim.

– İti nəyə görə qucaqlamışdın? – polis yəni-dən soruşdu.

– İtlərdən xoşum gəlir, – ona dedim.

– Bəs iti nəyə görə öldürmüşsən? – o, sual verdi.

– İti mən öldürməmişəm, – ona dedim.

– Bu sənin yabandır? – polis soruşdu.

– Xeyr, – ona cavab verdim.

– Deyəsən, bu hadisə səni yaman kədərləndirib, – polis dedi.

Polis məni sual yağışına tutmuşdu və onları çox sürətlə soruşurdu. Onlar mənim başımda Terri əminin işlədiyi fabrikdəki çörəklər kimi üst-

üstə qalaqlanırdı. Onun işlədiyi fabrik çörəkbişirmə ilə məşğuldur və əmim dilimləmə maşınının başında durur. Bəzən maşın kifayət qədər sürətlə işləmir, amma çörək gəlməyə davam edir və həmin vaxt tıxanma yaranır. Bəzən mən ağılımı bir maşın kimi fərz edirəm, amma heç də hər zaman dilimləmə maşını olaraq deyil. Belə düşündükdə başqalarına ağılımda olanları izah etmək daha asan olur.

Polis mənə dedi:

– Sənə yenə suallar verəcəyəm...

Mən yenidən çəmənliyin üstünə uzandım və alınımi yerə dayadım. Sonra da atamın “inilti” adlandırdığı o səsi çıxarmağa başladım. Kənar dünyadan beynimə nə vaxt hədsiz çox məlumat axını gəlsə, belə bir səs çıxarmağa başlayıram. Bu, eynilə adamın özünü pis hiss etdiyi vaxt heç bir səs eşitməmək üçün radionu qulağına dayayıb iki radiostansiya arasında sazlayaraq küy eşitməsinə bənzəyir; belə olduqda özünü təhlükəsizlikdə hiss edirsən, çünki başqa heç nə eşitmirsən.

Polis qolumdan tutub məni ayağa qaldırdı.

Onun mənə bu cür toxunması ürəyimcə deyildi.

Bax, elə o anda mən onu vurdum.

13

Bu, gülməli kitab olmayacaq. Mən lətifə danışa bilmirəm, çünki onları başa düşmürəm. Misal üçün, sizə bir lətifə danışım. Bu zarafatı atam edir:

*Adam həyatı boyu çox çəkib,
amma pərdələri.*

Bunun nəyə görə gülməli olduğunu bilirəm. Çünki soruşmuşam. Bunun səbəbi “çəkmək” sözünün üç mənasının olmasıdır. Onlar bunlardır:

- 1) bir şeyi çəkmək;
- 2) dərd-sər çəkmək;
- 3) örtmək.

Sözün birinci mənası həm insana, həm də pərdəyə, ikinci mənası yalnız insana, üçüncü mənası isə yalnız pərdəyə aiddir.

Əgər mən bu zarafatı özümə deyərək eyni sözün eyni anda üç fərqli mənanı verməsini istəsəm, bu eyni anda üç fərqli musiqi parçasını eşitməyə bərabər olacaq ki, belə bir şey adamın

Mark Hədn

əsəblərini pozur, çəşqınlığa salır və hətta radio-
nun heç bir mənə verməyən küyü qədər də gö-
zəl deyil. Elə bil eyni anda üç nəfər mənimlə üç
fərqli şey barəsində söhbət etməyə çalışır.

Ona görə də bu kitabda zarafat yoxdur.